

TÜRKİYE'DE SON BEŞ YILDA HAYAT BİLGİSİ EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF POSTGRADUATE RESEARCHES IN EDUCATION OF LIFE SCIENCES IN THE LAST FIVE YEARS IN TURKEY IN TERMS OF SOCIAL SEX EQUALITY

Hüseyin POLAT*

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de son beş yılda yapılmış lisansüstü çalışmaları toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirmek, cinsiyet bulgularının, örneklemin demografik bilgilerinden öte eğitimsel bir değeri olup olmadığını ortaya koymaktır. Eğitimde öğretmen ve öğrenciler için cinsiyet faktörü, biyoloji bir farklılık dışında başarı, beceri, öğretim yöntem ve teknik seçimi ve kullanımında bir değişken olmamaktadır. Türkiye'de 2012-2015 yıllarında Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili yapılmış 36 lisansüstü çalışma, 12 bölümden oluşan Tez İnceleme Formu ile incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma modeli ve doküman incelemesi tekniği kullanılmış, veriler içerik analizi bilimsel yaklaşımı ile elde edilmiştir. Buna göre; lisansüstü araştırmacıların; %64'ünün kadın, %36'sının ise erkek; akademik danışmanların; %33'ünün kadın, %64'ünün erkek; akademik danışmanların unvanlarına göre; yardımcı doçentler'in %17'sinin kadın, %19'nun erkek, doçentlerin %6'sının kadın, %25'nin erkek; profesörlerin %8'nin kadın, %22'sinin erkek olduğu görülmüştür. Son beş yılda Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların %28'inde ise cinsiyet faktörü bir değişken olarak ele alınmıştır. Cinsiyet faktörünün bir değişken olarak alındığı (%28) çalışmaların çoğunluğunda cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Anahtar sözcükler: Cinsiyet değişkeni, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Hayat Bilgisi eğitimi

ABSTRACT: The purpose of this work is to evaluate postgraduate works made in education of life sciences in the last five years in Turkey and to reveal if the findings of sex have an educational apart from being demographic information of sample or not. In education, the factor of sex for teachers and students can't be a variance in the choice and usage of success, skill, method and technique except being a biological difference. 36 postgraduate work about education of Life Sciences in the years of 2012-2015 in Turkey has been examined through thesis review form which has 12 sections. In this work, qualitative research model and technique of document review has been used and the data has been provided through content analysis method. According to this, it is detected that %64 of postgraduate researchers are women and %36 men; %33 of supervisors are women and %64 men; according to academic titles %17 of assistant professors are women and %19 men; %6 of associate professors are women and % 25 men; %8 of professors are women and %22 men. Sex factor has been taken as a variable in %28 of postgraduate works about education of Life Sciences in the last five years. A meaningful difference related to sex can't be found in most of the works in which sex factor is taken as a variable (%28).

Keywords: Sex Variable, Social sex equality, Education of Life Science

* Yrd.Doç.Dr., Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adıyaman-TÜRKİYE, hpolat@adiyaman.edu.tr

1. GİRİŞ

Bireysel farklılıklar gösteren ve farklı donanımlara sahip bireyleri bir amaç, ülkü etrafında olabildiğince birbirine yakınlaştırma, birbirini anlama sürecinden geçirme, birey ve toplumun kalıp yargılarıyla mücadeleyi amaçlayan eğitim aynı zamanda literatürde; tesadüflerden ve kalıplaşmış geleneksel anlayışlardan kurtulma (Tozlu, 1997:29) her çocuğa var olan en iyiden yararlanma fırsatını verme (Russell, 1996:14), insan zihninin dönüşümü ve yeni bir kültür yaratılışı (Krishnamurti, 2008:1), hiçbir şart altında toplumun akımına asla kapılmama (Krishnamurti, 2008 :16), insanı kültürel hayata hazırlayan tüm sosyal süreçler (Guttek, 2006:5), bir bütün olarak öğrencinin gelişmesine yardım etme (Erden ve Akman, 1998:17), “iyi”, “doğru” ve “güzel” kavramlarını temel alma (MEB, 2017) olarak geniş bir bakış açısıyla tanımlanmaktadır.

Türkiye Yeterlilik Çerçevesi (TYÇ)’de her bireyin hayatı boyunca kazanması gereken; ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir (MEB,2017).

İlkokul eğitiminde özellikle Hayat bilgisi dersine, çocuklara dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerin yoğunlukla amaçlandığı mihver ders olarak bakabiliriz.

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğe sahip bireyler farklılıklara değer vermeli, diğer insanlara saygı duymalı ve hem ön yargılarla başa çıkmaya hem de uzlaşmaya hazır olmalıdır (MEB, 2017). Cinsiyet farklılığı ve rolü ile ilgili mevcut ön yargılar ve eşitsizliğin kaynağı fikirlerin bu yetkinliğe sahip bireylerle aşılabileceği düşünülebilir.

Cinsiyet ayrımcılığı esasında kadına yönelik sosyal sorunlardan biridir ve sorunun çözümü de diğer sosyal sorunlar gibi çok boyutludur (Demirbilek, 2007). Bu sorunun eğitim anlamında ele alınacağı ilk ders, amaç, kazanım ve yetkinlikler dikkate alındığında şüphesiz ki birçok sosyal bilim ve doğa bilimlerinin “öğretimde toplulaştırma” ilkesi ile oluşturulduğu Hayat Bilgisi dersidir. Hayat bilgisi, bireyin yaşamında karşılaşılabileceği çeşitli sorunlara karşı en uygun seçenekleri ortaya koyabilmesi için onu hayat hazırlamayı amaçlayan (Akınoğlu, 2005:2), doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 2010:2) olarak tanımlanmaktadır.

Antropolog Margaret Mead, bir çalışmasında bir toplumun erkeğe ait olarak tanımladığını, diğeri kadına ait olarak görebildiği için kültürün toplumsal cinsiyet farklılığının anahtarı olduğunu ortaya koymuştur (akt. Macionis, 2012:329). Toplumun farklı kesimleri ile konuşulduğunda kadınların duyuşsal ve sosyal yönlerinin, erkeklerin ise bilişsel, analitik ve rekabetçi yönlerinin ön planda olduğu tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Bu durum çoğunlukla neredeyse bir ön kabul gibidir. Bir bireyin cinsiyeti görünür, kalıcı niteliklidir. Kültürlerarası araştırmalar göstermiştir ki cinsiyet rolü veya cinsiyet rolü davranışı öğrenilen bir davranıştır (Slavin, 2013:100). Bireylerin biyoloji farklılık olarak cinsiyet kategorilerine ayrılması bilindik bir olgudur ancak toplumsal cinsiyet bir toplumun üyelerinin kadın ya da erkek olmaya bağlı sosyal konumlarına ve kişisel özelliklerine (Macionis, 2012:328) göre durumudur.

Bir cinsiyetin doğal olarak diğerdinden üstün olduğu savı cinsiyetçiliktir (Macionis, 2012:330). Buna rağmen kadın ya da erkek cinsiyetine ait olarak kabul edilen ve çoğunlukla benimsenen cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılar bugüne kadar devam edegelmiştir. Bunlar kadınlar için; duygusallık, sadakat, yumuşaklık, fedakârlık, şefkatli olmak, konuşkanlık, aileye yönelik olma, boyun eğmek, titizlik, sıcak insan olmak, erkeler için ise soğukkanlılık, sertlik, bağımsızlık, hırslı olmak, geniş ilgileri olmak, gerçekçilik, atılganlık, kendine güven,

saldırganlık, etrafına hükmetmek, üstünlük duygusu, katılık (Kandiyoti, 1978, akt. Erden ve Akman, 1998:97), öncelikli görevinin ev işi ve çocuk bakımı olması yönündeki kültürel değerler (Özçatal, 2011) olarak belirtilmektedir.

2015 İstatistiklerine göre kadın; Türkiye nüfusunun %49,8’ini oluşturan, erkeklerden neredeyse beş kat daha fazla okuma yazma bilmeyen, işgücüne katılımı erkelerin üçte biri kadar olan, tüm eğitim düzeylerinde erkelerden daha düşük ücret alan ve her on kadından dördünün eşinden veya birlikte yaşadığı kişiden fiziksel şiddet gören (TÜİK, İstatistiklerle_Kadın_07.03.2016.pdf.); Dünya Ekonomik Formu (WEF) listesine göre ise Türkiye’de kadın; cinsiyet eşitliğinde 142 ülke arasında 125. , ekonomik aktiviteye katılım ve fırsat eşitliğinde 132., işgücüne katılımında 128., eşit işe eşit ücrette 87., profesyonel ve uzman çalışan olarak 102., eğitim fırsatlarında 105., okur-yazarlıkta 102., ilkokul mezuniyetinde 103., ortaokul mezuniyetinde 96., lise mezuniyetinde ise 107. sırada (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141028_wef_kadin_esitlik) olarak tanımlanan biyolojik ötekidir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları toplumun her kesimin etkileyebildiği gibi negatif anlamda eğitim kesimini de etkileyebilir. Torun (2002)’un çalışmasına göre, öğretmenler öğrencilerin davranışlarına dair toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olmakla kalmayıp bu görüşlerinden hareketle kız ve erkek öğrencilere farklı davrandıklarını, bu farklılığın da negatif ilgi ve cezalandırmayla ortaya çıktığını ortaya koymuştur. Üstelik aynı çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin bu farklı tutumları doğal ve normal algıladıkları da bulunmuştur. Kaya (2003)’nın çalışmasında da okullarda 1-5. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolü kalıp sunumlarının olduğu ve öğrencilerin resim ve kompozisyonlarında bu kalıp sunumları kullandıkları ortaya konulmuştur.

Türkiye’de kadın ile ilgili istatistikler (TÜİK, 2015; WEF,2014), çalışmalar (Torun, 2002; Kaya, 2003) cinsiyetin ülkemiz için toplumsal eşitsizlik kaynaklarından biri olduğunu göstermektedir. Annenin eğitim durumunun öğrencilerin cinsiyet rol ayrımcılığını azalttığı (Aylaz ve ark., 2014) da göz önüne alındığında her iki biyolojik cinsiyet için bütün eğitim kademlerinde ve en erken eğitim programlarına cinsiyet eşitliği eğitimi alınması ve kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bir çalışmada öğrencilerin cinsiyet, yaşamlarının büyük bölümünün geçtiği yer, öğrenim gördükleri okul ve gelir durumuna göre toplumsal cinsiyet rolleri tutum puanlarının istatistiksel açıdan farklılaştığı ve uygun bir eğitimle öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerin ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olabildiği ortaya konulmuştur (Saçan ve ark., 2015).

Bu çalışmada amacı itibariyle, Hayat bilgisi eğitimi ile ilgili lisansüstü çalışmalarda araştırmacıların amaçlarına bağlı olarak cinsiyeti bir faktör olarak alıp almadığı önemlidir. Bir çalışmada problem tanımı, özünde, araştırma probleminin değişkenler dilinde ifadelendirilmesi (Balci, 2000:58), değişkenlerin sınırlandırılması (Arseven, 2001:56) ile mümkündür. Değişken, değişebilen yani en az iki değer alabilen (Karasar, 1998:60), bir durumdan diğerine farklılık gösteren (Büyüköztürk ve ark.,2008:46), gözlemeden gözleme veya ölçmeden ölçmeye değişen nesne ya da objeler (İslamoğlu, 2009:30) olarak tanımlanabilir. Değişken, bir problemin sınırlarını belirlediği gibi problemle ilgili olduğu unsurların etkilerini de belirler. İslamoğlu’na göre (2009:38) bir olay üzerinde etkili olduğu sanılan değişkenler, sorunun gerçekte ne olduğu, hangi değişkenlere bağlı olarak ortaya çıktığını da ortaya koyar.

Bazı araştırmacılar özel programlar veya işlemler kurgulayıp onların etkilerini bir veya daha fazla değişken (cinsiyet, başarı düzeyi ya da tutum gibi birden fazla değer alabilen) boyutunda test etmektedirler (Slavin, 2013:16). Bilimsel bir çalışmada herhangi bir değişkenin çalışmadaki varlığı araştırmacı tarafından bize probleme etki eden faktör olarak açık ya da dolaylı olarak sunulmaktadır. Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet faktörünün bir değişken olarak yer alması araştırmacı tarafından sonuca etki eden bir faktör

olarak düşünüldüğü için vardır. Bu çalışmada Hayat Bilgisi eğitimi çalışmalarının seçilmesinin nedeni, ilkokulda çocukların sosyal, duygusal eğitimini, bireylerin ve toplumun kalıp yargılarından kurtarma işlevini Hayat Bilgisi dersinin üstlenmiş olmasıdır.

Cinsiyete özgü bazı özellikler olmasına rağmen akademik başarı ve beceri ile ilgili iddia edilen farklar kültürden beslenen düşünce ve algılardır. Salavin'e göre (2013:102) zekâ ve akademik başarıda cinsiyet farklılıkları sorusu yüzyıllardır tartışılmalı ancak araştırmacılar şimdiye kadar her türlü zihinsel yetenek ölçüsüne dair herhangi bir kadın-erkek farklılıklarını ortaya koymamıştır, hatta gerçek cinsiyet farklılıklarından şüphelenilen alanda bile bu farklılıklar çok küçük olmuştur.

Alan yazında toplumsal cinsiyet alanında okul öncesi eğitim kademesinden üniversite eğitimi kademesine kadar çalışmalar mevcuttur; okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne babaların rolü (Dilek, 1997), annenin annelik konseptinin ve toplumsal cinsiyet rolünün okul öncesi çocuklarda cinsiyet şemaları üzerindeki etkileri (Türe, 2015), ilköğretimde kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolü algılama ve sunumları (Kaya, 2003), öğretmen öğrenci etkileşiminde toplumsal cinsiyet rollerinin sınıfta yeniden üretilmesi (Torun, 2002), toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları, konumlandırılmış akademik marjinalite (Dayan, 2016), üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi (Saçan ve ark., 2015) ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri (Aylaz ve ark., 2014) incelenebilir.

Bu araştırmanın amacı, 2012-2017 yıllarında Hayat Bilgisi eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmalarda cinsiyet değişkeninin olup olmaması ve cinsiyet değişkenine bağlı ortaya konulan bulgular ve sonuçları toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilerek, cinsiyet değişkeninin örneklemin demografik bilgilerinden öte eğitimsel bir değeri olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu çalışmanın eğitim araştırmalarında cinsiyetin bir değişken olarak ele alınmasının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında durumunu tartışmaya açacağını ve bu alanda daha kapsamlı araştırmalara yol açacağını düşünmekteyiz. Çalışmanın, amacı itibari ile toplumsal cinsiyet konulu çalışmalardan farklı ve bakış açısı ile ilk olduğunu düşünüyoruz.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de Hayat Bilgisi eğitimi alanında son beş yılda yapılmış lisansüstü çalışmaları toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından değerlendirmektir. Tarama modelinde gerçekleştirilen bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup, araştırmanın amacına bağlı olarak incelenen olgu ve olaylar hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analiz edilmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2011) için doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmanın verileri için; sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği, mesaj, anlam veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran (Tavşancıl ve Aslan, 2001), insan davranışlarını üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan (Büyüköztürk ve ark., 2008) içerik analizi bilimsel yaklaşımından yararlanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın amacına bağlı olarak, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez merkezinde "Hayat Bilgisi" anahtar kelimesi ile erişim izni verilen 2012-2017 yılları arasında yapılmış 36 lisansüstü tez temel alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmacı tarafından; tezin yapıldığı üniversite, tez numarası, yılı, tez türü, araştırmacının cinsiyeti, akademik danışmanın unvanı, akademik danışmanın cinsiyeti, tezin amacı, araştırmanın modeli, örneklem, cinsiyet değişkeni, cinsiyet değişkeni bulguları olmak üzere 12 bölümünden oluşan “Tez İnceleme Formu” geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez merkezinde; “Hayat Bilgisi” anahtar kelimesi ve 2012-2017 yılları sınırlılıkları ile erişilebilir izin olan 36 lisansüstü tez bilgisayar ortamına indirilerek “Tez İnceleme Formu”na işlenmiştir.

Araştırmanın amacına bağlı olarak lisansüstü çalışmaların verilerine; amaçların belirlenmesi, kavramları tanımlama, analiz birimlerini belirleme, konu ile ilgili verilerin yerini belirleme, mantıksal bir yapının geliştirilmesi, örneklem planı geliştirme, kodlama kategorilerinin belirlenmesi ve verilerin analizi (Büyüköztürk ve ark., 2008) içerik analizi tekniği basamakları kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için Tez İnceleme Forumu’ndaki bilgilerin başka bir alan uzmanı tarafından kontrol edilerek kod, tema ve alt temalarda görüş birliğine varıldıktan sonra tema ve alt temalara son şekil verilerek bulgular tablolaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde Türkiye’de son beş yılda (2012-2017) Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili yapılmış 36 lisansüstü çalışmalara ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 1: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisansüstü Araştırmaların Yılı ve Türü

Tez Yılı	Tez Tür	
	Yüksek Lisans	Doktora
	f	f
2012	3	
2013	7	1
2014	6	3
2015	6	2
2016	5	1
2017	2	
Toplam	29	7

Tablo 1 incelendiğinde, Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan 36 lisansüstü çalışmaların, 29’u yüksek lisans (%81’i), 7’si (%19’u) ise doktora tez türünde olmuştur. Bu çalışmalar en çok sırasıyla; 2014 yılında 6 yüksek lisans, 3 doktora; 2015 yılında 6 yüksek lisans, 2 doktora; 2013 yılında 7 yüksek lisans, 1 doktora; 2012 yılında 3 yüksek lisans ve 2017 yılında ise 2 yüksek lisans tezi şeklinde olmuştur.

Tablo 2: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisansüstü Araştırmaların Üniversite, Araştırmacı, Akademik Danışman Cinsiyeti ve Unvan Dağılımı

Üniversite	Araştırmacı		Akademik Danışman		Akademik Unvan			
	K	E	K	E	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Dr.
Abant İzzet Baysal Üniv.	1		1				1	
Adnan Menderes Üniv.		1	1				1	
Afyon Kocatepe Üniv.	1			1		1		
Ahi Evran Üniv.	1			1		1		
Anadolu Üniv.	2	1	1	2	2	1		
Atatürk Üniv.		1		1		1		
Cumhuriyet Üniv.	1			1				1
Ç. Onsekiz Mart Üniv.	1	1		2		2		
Çukurova Üniv.	1	1	1	1		1	1	
Dokuzeylül Üniv.	3		2	1	1			2
Gazi Üniv.	2	2	2	2	3			1
İnönü Üniv.	2			2	2			
İstanbul Üniversitesi	1			1		1		
Karadeniz Teknik Üniv.	1		1					1
Marmara Üniv.	2	1	1	2	2			1
Mustafa Kemal Üniv.		1	1					1
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	2		4	1	2	1	
Ordu Üniv.		1		1				1
Recep Tayyip Erdoğan Üniv.	1	1	1	1		1	1	
Van Yüzüncü Yıl Üniv.	1			1				1
Toplam	23	13	12	24	11	11	13	1

Tablo 2 incelendiğinde Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan 36 lisansüstü çalışmanın 23 tezi kadın (%), 13 tezi ise erkek (%) araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalarda en çok sırasıyla kadın araştırmacılar; Dokuzeylül Üniversitesi (f=3), Anadolu Üniversitesi (f=2), Gazi Üniversitesi (f=2), İnönü Üniversitesi (f=2), Marmara Üniversitesi (f=2), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (f=2), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (f=1), Afyon Kocatepe Üniversitesi (f=1), Ahi Evran Üniversitesi (f=1), Cumhuriyet Üniversitesi (f=1), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (f=1), Çukurova Üniversitesi (f=1), İstanbul Üniversitesi (f=1), Karadeniz Teknik Üniversitesi (f=1), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur. Bu çalışmalarda en çok sırasıyla erkek araştırmacılar; Gazi Üniversitesi (f=2), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (f=2), Adnan Menderes Üniversitesi (f=1), Anadolu Üniversitesi (f=1), Atatürk Üniversitesi (f=1), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (f=1), Çukurova Üniversitesi (f=1), Marmara Üniversitesi (f=1), Mustafa Kemal Üniversitesi (f=1), Ordu Üniversitesi (f=1) ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur.

Hayat bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan 36 lisansüstü çalışmanın 12 tezini kadın (%), 24 tezini ise erkek (%) akademik danışman yürütmüştür. Bu çalışmalarda en çok sırasıyla kadın akademik danışmanlar; Dokuzeylül Üniversitesi (f=2), Gazi Üniversitesi (f=2), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (f=1), Adnan Menderes Üniversitesi (f=1), Anadolu Üniversitesi (f=1),

Çukurova Üniversitesi (f=1), Karadeniz Teknik Üniversitesi (f=1) , Marmara Üniversitesi (f=1), Mustafa Kemal Üniversitesi (f=1) ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur. Bu çalışmalarda en çok sırasıyla erkek araştırmacılar; Ondokuz Mayıs Üniversitesi (f=4), Anadolu Üniversitesi (f=2), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (f=2), Gazi Üniversitesi (f=2), İnönü Üniversitesi (f=2), Marmara Üniversitesi (f=2), Afyon Kocatepe Üniversitesi (f=1), Ahi Evran Üniversitesi (f=1), Atatürk Üniversitesi (f=1), Cumhuriyet Üniversitesi (f=1), Çukurova Üniversitesi (f=1), Dokuz Eylül Üniversitesi (f=1), İstanbul Üniversitesi (f=1), Ordu Üniversitesi (f=1), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi şeklinde olmuştur.

Tablo 3: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisansüstü Araştırmaların Üniversite, Akademik Danışman Cinsiyeti ve Unvan Dağılımı

Üniversite	Akademik Unvan								
	Prof.		Doç.		Yrd. Doç.		Dr.		
	K	E	K	E	K	E	K	E	
Abant İzzet Baysal Ün.					1				
Adnan Menderes Ün.					1				
Afyon Kocatepe Ün.				1					
Ahi Evran Ün.				1					
Anadolu Ün.		2	1						
Atatürk Ün.				1					
Cumhuriyet Ün.							1		
Ç. Onsekiz Mart Ün.				2					
Çukurova Ün.			1				1		
Dokuz Eylül Ün.	1				1	1			
Gazi Ün.	2	1					1		
İnönü Ün.		2							
İstanbul Üniversitesi				1					
Karadeniz Teknik Ün.					1				
Marmara Ün.		2						1	
Mustafa Kemal Ün.					1				
Ondokuz Mayıs Üniversitesi		1		2			1		
Ordu Ün.							1		
Recep Tayyip Erdoğan Ün.				1	1				
Van Yüzüncü Yıl Ün.							1		
Toplam	3	8	2	9	6	7	1		
Toplam		11		11		13		1	

Tablo 3 incelendiğinde Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan 36 lisansüstü çalışmanın akademik danışmanların unvanı en çok sırasıyla; 13 yardımcı doçent (%), 11 profesör (%), 11 doçent (%) ve 1 doktor (%) şeklinde olmuştur. Yardımcı doçent ünvanlı akademisyenlerin 6’sı kadın, 7’si ise erkek şeklindedir. Yardımcı doçent ünvanlı kadın akademisyenler en çok sırasıyla; Abant İzzet Baysal Üniversitesi (f=1), Adnan Menderes Üniversitesi (f=1), Dokuz Eylül Üniversitesi (f=1), Karadeniz Teknik Üniversitesi (f=1), Mustafa Kemal Üniversitesi (f=1) ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) şeklinde; erkek akademisyenler ise en çok sırasıyla; Cumhuriyet Üniversitesi (f=1), Çukurova Üniversitesi (f=1), Dokuz Eylül Üniversitesi (f=1),

Gazi Üniversitesi (f=1), Ondokuzmayıs Üniversitesi (f=1), Ordu Üniversitesi (f=1) ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur. Profesör ünvanlı kadın akademisyenler en çok sırasıyla; Gazi Üniversitesi (f=2) ve Dokuz Eylül Üniversitesi (f=1) şeklinde; erkek akademisyenler ise en çok sırasıyla; Anadolu Üniversitesi (f=2), İnönü Üniversitesi (f=2), Marmara Üniversitesi (f=2), Gazi Üniversitesi (f=1) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur. Doçent ünvanlı kadın akademisyenler en çok sırasıyla; Anadolu Üniversitesi (f=1) ve Çukurova Üniversitesi (f=1) şeklinde; erkek akademisyenler ise, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (f=2), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (f=2), Afyon Kocatepe Üniversitesi (f=1), Ahi Evran Üniversitesi (f=1), Atatürk Üniversitesi (f=1), İstanbul Üniversitesi (f=1) ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (f=1) şeklinde olmuştur. Tek Doktor ünvanlı kadın akademisyen ise Marmara Üniversitesi (f=1)'nde yer almaktadır.

Tablo 4: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisansüstü Araştırmaların Araştırmacı, Akademik Danışman Cinsiyeti ve Unvan Dağılımı

	Araştırmacı		Akademik Danışman			
	Cinsiyet	f	Cinsiyet	Y.Lisans	f	
Yüksek Lisans	Kadın	20	Kadın	11	Unvan	
					Prof	2
					Doç.	2
	Erkek	9	Erkek	18	Yrd.Doç.	6
					Dr	1
					Prof	4
Doktora	Kadın	3	Kadın	1	Doç.	
					Yrd.Doç.	
					Dr	
	Erkek	4	Erkek	6	Prof	4
					Doç.	1
					Yrd.Doç.	1
Toplam	36	Toplam	36	Toplam	36	

Tablo 4 incelendiğinde Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan 36 Lisansüstü çalışmanın 29'ü yüksek lisans, 7'si ise doktora çalışmasıdır. Yüksek lisans çalışmalarının 20'si (%69'u) kadın, 9'u (%31'i) ise erkek araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Yüksek lisans tez türü danışmanlarının 11'i (%38'i) kadın, 18'i (%62'si) ise erkek akademisyenlerden oluşmaktadır. Yüksek lisans tez danışmanları kadın akademisyenlerin unvanları 2 profesör (%7'si), 2 doçent (%7'si), 6 yardımcı doçent (%21'i) ve 1 doktor (%3) ; erkek akademisyenlerin unvanları ise 4 profesör (%14'ü), 8 doçent (%28'i) ve 6 yardımcı doçent (%21'i) şeklinde olmuştur. Doktora çalışmasının 3'ü' (%43'ü) kadın, 4'ü (%57'si) ise erkek araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Doktora tez türü danışmanlarının sadece 1'i (%14'ü) kadın akademisyenden oluşurken, 6'sı (86'si) ise erkek akademisyenlerden oluşmaktadır. Doktora tez danışmanları kadın akademisyenin unvanı profesör (%14'ü) olurken; erkek akademisyenlerin unvanları ise 4 profesör (%57'si), 1 doçent (%14'ü) ve 1 yardımcı doçent (%14'ü) şeklinde olmuştur.

Tablo 5: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisans Üstü Araştırmaların Cinsiyet Değişkenine Göre Tez Türü, Tema, Alt Tema ve Araştırma Modeli Dağılımı

			Cinsiyet Değişkeni		Araştırma Modeli				
			Var	Yok	Nicel	Nitel	Karma	Deneysel	Tek Denekli
Tez Türü	Tema	Alt tema	f		f	f	f	f	f
	Program	Beceri	3	1		1	3		
Yüksek Lisans	Öğrenme - Öğretme Süreci	Değerlendirme	4	5	3	3	3		
		Öğretim Yöntemi	1	7			4	3	1
	Öğrenme Ortamı		2		1	1			
	Öğrenme Uygulamaları		1		1				
	Öğretim Materyali		2			1	1		
	Öğretim Etkinliği			1		1			
Ders Kitabı	Değerlendirme		3		3				
Doktora	Program	Beceri		2		1	1		
	Öğrenme - Öğretme Süreci	Öğretim Yöntemi	2	2			3	1	
Toplam			10	26	3	11	16	5	1

Tablo 5 incelendiğinde Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan 36 lisansüstü çalışmada cinsiyet faktörünü bir değişken olarak alan araştırma sayısı 10 (%28), cinsiyet faktörünü bir değişken olarak almayan araştırma sayısı ise 26 (%72) tezdır. Cinsiyet faktörünün bir değişken olarak yer alan lisansüstü çalışmaların 8’i (%22’si) yüksek lisans, 2’si (%6’sı) ise doktora tez türüdür. Cinsiyet faktörünü bir değişken olarak almayan lisansüstü çalışmaların 22’si (%61’i) yüksek lisans, 4’ü (%11’i) ise doktora tez türüdür.

Hayat bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalar en çok sırasıyla; %44’ü karma, %31’i nitel, %14’ü deneysel, %8’i nicel, ve %3’ü ise tek denekli araştırma modelindedir.

Yüksek lisans tez türü program alanında beceri konusunda yapılan 4 çalışmanın 3’ünde cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmış, 1 çalışmada ise alınmamıştır. Bu çalışmaların 1’i nitel, 3’ü ise karma araştırma modelindedir.

Yüksek lisans tez türü program alanında değerlendirme konusunda yapılan 9 çalışmanın 4’ünde cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmış, 5 çalışmada ise alınmamıştır. Bu çalışmaların 4’ü karma, 3’ü deneysel, 1’i ise tek denekli araştırma modelindedir.

Yüksek lisans tez türü öğrenme-öğretme süreci alanında öğrenme ortamı (f=2), öğrenme uygulamaları (f=1), öğretim materyali (f=2) ve öğretim etkinliği (f=1) konularında yapılan çalışmalarda (f=9) cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmamıştır.

Doktora tez türü program alanında beceri konusunda yapılan 2 çalışmada cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmamıştır.

Doktora tez türü öğrenme-öğretme süreci alanında öğretim yöntemi konusunda yapılan 2 çalışmada cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmışken, 2 çalışmada ise alınmamıştır. Bu çalışmaların 3'ü karma, 1'i ise deneysel araştırma modelindedir.

Tablo 6: Hayat Bilgisi Eğitimi İle İlgili Son Beş Yılda Yapılmış Lisans Üstü Araştırmaların Tez Türü, Tema, Alt Tema ve Cinsiyet Değişkeni Bulguları Sonucu

		Cinsiyet Değişkeni Bulguları	
f	Durum	Kadın	Erkek
Yüksek Lisans	Eleştirel düşünme	En çok kullanılan anlatım yöntemini ara sıra kullanmaktadırlar.	En çok kullanılan anlatım yöntemini her zaman kullanmaktadırlar.
		En çok kullanılan soru-cevap tekniğini her zaman (erkelerden daha fazla oranda) kullanmaktadırlar	En çok kullanılan soru-cevap tekniğini her zaman kullanmaktadırlar.
		En çok kullanılan akıl yürütme ve sorunlar çözüm bulma etkinliğini her zaman (erkelerden daha fazla) kullanmaktadırlar.	En çok kullanılan akıl yürütme ve sorunlar çözüm bulma etkinliğini her zaman kullanmaktadırlar.
	Beceri	En çok kullanılan kısa cevaplı sorular değerlendirme aracını kadınlar her zaman (erkelerden daha fazla oranda) kullanmaktadırlar.	En çok kullanılan kısa cevaplı sorular değerlendirme aracını kadınlar her zaman kullanmaktadırlar.
Hizmet süresince erkekler velilerin ilgisiz olması sorunu ile her zaman sıklığında (kadınlardan daha fazla)karşılaşmaktadırlar.		Hizmet süresince erkekler velilerin ilgisiz olması sorunu ile her zaman sıklığında (kadınlardan daha fazla)karşılaşmaktadırlar	
Program	Araştırma becerisi	Benzer oranlarda olumlu görüş belirtmişlerdir.	
	Yaratıcı Düşünme	Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi ile ilgili öğretmen görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmamaktadır.	Kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazla; sınıf yönetimi, öğretim yöntemlerini kullanma, malzemelerin temin edilmesi, fiziksel koşulların sağlanması ve sınıf ortamının yaratıcılığa uygun rolü sergilemesinde etkileri olduğunu bildirmişlerdir.
	Değerlendirme	Öğrencilerin karakter eğitimi puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Kız ve erkek öğrenciler adalet duygusuna daha az yoğunlaşmışlardır.	Kız öğrencileri karakter eğitim puanları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Kız öğrencilerde en çok vatanseverlik ön plandadır. Kız öğrencileri, öğrencilerin öz saygı, dürüstlük, özgüven, toplumsallık, yardımseverlik, vatanseverlik , kültürel değerleri koruma
Program	Değerlendirme		Erkek öğrencilerde en çok sevgi duygusu ön plandadır. Erkek öğrencileri, öz saygı, dürüstlük, özgüven, toplumsallık, yardımseverlik, doğruluk, vatanseverlik , kültürel değerleri koruma boyutlarında

	boyutlarında her zaman çoğunlukla sıklığında katılmışlardır.	katılmışlardır.
	Öğretmenlerin Bilgi teknolojilerini kullanma ortak beceri puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmaktadır. Hayat bilgisi dersi kazanımları derse özgü becerileri kazandırma ile ilgili öğretmenlerin görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Hayat Bilgisi dersi programında yer alan barış, yardımseverlik, doğruluk, adalet, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, özsaygı, ve sabır kişisel nitelikleri kazandırma görüşleri öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılaşmaktadır. Hayat Bilgisi programında yer alan saygı, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, özgüven ve toplumsallık kişisel nitelikler kazanma puanları öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersi programının etkinlikler, temalar, ölçme ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin fen kavramlarını öğrenme başarı durumu cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır.	Erkek öğretmenler Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını bilgi teknolojilerini kullanma becerisi kazandırmada daha etkili bulduklarını belirtmişlerdir.
Ortak ve Derse Özgü Beceriler	Kız öğrencilerin, Hayat Bilgisi dersi programında yer alan barış, yardımseverlik, doğruluk, adalet, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, özsaygı, ve sabır kişisel nitelikleri kazanma puanları daha fazladır. Kız öğrencilerin, Hayat Bilgisi programında yer alan saygı, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, özgüven ve toplumsallık kişisel nitelikleri kazanma puanları erkeklerden daha fazladır. Kız öğrencileri, erkek öğrencilerinden daha fazla programda yer alan kişisel niteliklerin kazanmışlardır.	
Kişisel Nitelikler		
İçerik Öğeleri		
Drama Yöntemi Öğretim Yöntemi Öğrenme-Öğretme	Dramalarda kızlar bilgi, düşünce ve izlenimleri daha etkili kullanmaktadırlar. Kızlar beden dili ve mimikleri yerinde ve daha etkili kullanmaktadırlar.	Erkekler fen kavramlarını öğrenmede daha başarılı. Erkekler daha fazla tekrara düşmüşlerdir.

Doktora	Öğrenme-Öğretme Sireci	2	Öğretimin yöntemi	Beyin Temelli Öğrenme	Proje Tabanlı Öğrenme	Beyin temelli öğrenme yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin akademik başarıları, derse karşı tutum, eleştirel düşünme ve kalıcılık puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Sorumluluk temelli değer eğitimi programı ile öğrenim gören öğrencilerin derse karşı tutum puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır.	Kız öğrencileri kendilerini daha iyi ifade etmektedirler. Kız öğrenciler ses tonlarını daha iyi ayarlamaktadırlar.	Erkekler daha fazla çevreden etkilenmişlerdir.	fazla

Tablo 6 incelendiğinde Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili 10 lisansüstü çalışmada cinsiyet değişkeni bir faktör olarak alınmıştır. Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı eleştirel beceri konusundaki çalışmada; öğretmenlerin en çok anlatım yöntemini, soru-cevap tekniğini, akıl yürütme ve sorunlara çözüm bulma etkinliğini, kısa cevaplı sorular değerlendirme aracını kullandıklarını, hizmet süresince velilerin ilgisiz olması sorunu ile karşılaştığı ortaya konulmuştur. Bu bulguların cinsiyete göre değişimi ise; kadın öğretmenlerin anlatım yöntemini ara sıra sıklıkta kullanırken, erkek öğretmenler her zaman sıklığında, kadın öğretmenler soru-cevap tekniğini erkeklerden daha fazla her zaman sıklığında, kadın öğretmenlerin akıl yürütme ve sorunlar çözüm bulma etkinliğini erkeklerden daha fazla her zaman sıklığında, kadın öğretmenlerin kısa cevaplı sorular değerlendirme aracını erkeklerden daha fazla her zaman sıklığında, kadın öğretmenlerin hizmet süresince velilerin ilgisiz olması sorunu ile erkeklerden daha fazla her zaman sıklığında karşılaştığı ortaya konulmuştur.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı araştırma becerisi konusundaki çalışmada; kadın ve erkek öğretmenler benzer oranlarda olumlu görüş belirtmişlerdir.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı yaratıcı düşünme becerisi konusundaki çalışmada; Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi ile ilgili öğretmen görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmamıştır. Ancak kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazla; sınıf yönetimi, öğretim yöntemlerini kullanma, malzemelerin temin edilmesi, fiziksel koşulların sağlanması ve sınıf ortamı öğelerinin yaratıcılığa uygun rolü sergilemesinde etkileri olduğunu bildirmişlerdir.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı değerlendirme konusundaki karakter eğitimi çalışmasında; öğrencilerin karakter eğitimi puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamıştır. Ancak, kız ve erkek öğrenciler bezer olarak adalet duygusuna daha az yoğunlaşırken, kız öğrencilerin karakter eğitim puanları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Kız öğrencilerde en çok vatanseverlik değeri, erkek öğrencilerde ise sevgi duygusu en çok ön plana çıkmıştır.

Kız öğrencileri programdaki karakter eğitimi ile ilgili; öz saygı, dürüstlük, özgüven, toplumsallık, yardımseverlik, doğruluk, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma boyutlarına her zaman sıklığında katılırken, erkek öğrenciler ise öz saygı, dürüstlük, özgüven, toplumsallık,

yardımsızlık, doğruluk, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma boyutlarına çoğunlukla katılmışlardır.

Ortak ve Derse Özgü Beceriler; Öğretmenlerin Bilgi teknolojilerini kullanma ortak beceri puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmaktadır.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı değerlendirme konusundaki ortak ve derse özgü beceriler çalışmasında; Hayat bilgisi dersi kazanımlarının derse özgü becerileri kazandırma ile ilgili öğretmenlerin görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamıştır. Ancak erkek öğretmenler Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının ortak becerilerden bilgi teknolojilerini kullanma becerisini kazandırmada daha etkili bulduklarını belirtmişlerdir.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı değerlendirme konusundaki kişisel nitelikler çalışmasında; Hayat Bilgisi dersi programında yer alan barış, yardımsızlık, doğruluk, adalet, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, özsaygı ve sabır kişisel niteliklerini kazandırma görüşleri öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılaşmıştır. Kız öğrencilerinin görüş puanları erkek öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.

Hayat Bilgisi programında yer alan saygı, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, özgüven ve toplumsallık kişisel nitelikler kazanma puanları öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Ancak kız öğrencilerin puanları erkeklere daha fazla olmuştur. Genel olarak kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden daha fazla programda yer alan kişisel nitelikleri kazandıkları ortaya konulmuştur.

Yüksek lisans tez türünde yapılan program alanı değerlendirme konusundaki program içerik öğelerinin değerlendirilmesi çalışmasında; öğretmenlerin, Hayat Bilgisi dersi programının etkinlikler, temalar, ölçme ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Yüksek lisans tez türünde yapılan öğrenme-öğretme süreci alanı öğretim yöntemi konusundaki drama yöntemi çalışmasında; öğrencilerin fen kavramlarını öğrenme başarı durumu cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamıştır. Ancak, kızların beden dili ve mimikleri yerinde ve daha etkili kullandıkları, kendilerini daha iyi ifade ettikleri, ses tonlarını daha iyi ayarladıkları ortaya konulmuştur. Erkek öğrencilerin fen kavramlarını öğrenmede kızlardan daha başarılı oldukları, daha fazla tekrara düştükleri ve çevreden daha fazla etkilendikleri ortaya konulmuştur.

Doktora tez türünde yapılan öğrenme-öğretme süreci alanı öğretim yöntemi konusundaki beyin temelli öğrenme çalışmasında öğrencilerin akademik başarıları, derse karşı tutum, eleştirel düşünme ve kalıcılık puanları, proje tabanlı öğrenme çalışmasında ise öğrencilerin derse karşı tutum puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili son beş yılda yapılan lisansüstü çalışmaların cinsiyet değişkeni bulgularının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, 2012-2017 yılları arasında yapılmış 36 lisansüstü çalışmanın, 29’u yüksek lisans (%81’i), 7’si (%19’u) ise doktora tez türünde olmuştur (Tablo 1). Bu çalışmaların cinsiyete göre; 23’ünün kadın (%64’ü), 13’ünün ise erkek (%36’sı) araştırmacılar tarafından yapılmış olduğu görülmektedir (Tablo 2). Lisansüstü çalışma yapan kadın araştırmacı sayısı erkek araştırmacı sayısının yaklaşık iki katı kadardır. Bu çalışmaların akademik danışmanlığını üstlenen akademisyenlerin cinsiyetlerine baktığımızda %33’ünün (f=12) kadın, %67’sinin ise erkek (f=24) olduğu görülmektedir. Akademik danışmanların cinsiyet boyutunda erkek akademisyenlerin sayısı kadın akademisyenlerin neredeyse iki katı kadardır. Bu çalışmaların

akademik danışmanlığını üstlenen akademisyenlerin unvanlarına baktığımızda; en çok yardımcı doçent (f=13), profesör (f=11), doçent (f=11) ve doktor (f=1) şeklinde olduğu görülmektedir. Akademik unvanları cinsiyet eşitliği bakımından incelediğimizde; yardımcı doçentlerin %17'sinin kadın, %19'unun erkek, profesörlerin %8'inin kadın, 22'sinin erkek, doçentlerin %6'sının kadın, %25'nin erkek ve doktor unvanlı %3'ünün kadın olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Araştırmacıların, akademik danışmanların ve akademik danışmanların unvanlarının cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirdiğimizde, araştırmacı olarak kadınların erkeklerden neredeyse iki katı kadar fazla olmalarına rağmen, akademik danışman boyutunda ise neredeyse yarısı kadardır. Akademik unvanlar bakımından da özellikle unvan ilerledikçe (yardımcı doçent, doçent ve profesör) aradaki sayısal farkın da çok açıldığı ve erkelerin lehine döndüğü görülmektedir. Bu durum kadın araştırmacı sayısının başlangıçtaki pozitif görünümünün bu araştırmanın konusu olmayan nedenlerle ciddi bir oranda düştüğü, akademik süreç ilerledikçe bu farkın da gittikçe kadınlar aleyhine açıldığı açıkça görülmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği oluşturan yapı ve şemaların çoğunlukla toplumsal bir durum olduğu ve bireylerdeki bu durum ve durum ile ilgili yapı ve şemaların özellikle ilköğretim bir sosyal bilim dersi olan Hayat Bilgisi yoluyla giderilmeye çalışıldığı düşünülürse bu araştırmanın bulgusu daha da önemli bir hale gelir. Nedenleri ne olursa olsun kadın erkek arasında öncelikle her alanda nicel bir eşitlik sağlanmadığı sürece bir cinsiyet eşitliğinden söz edilemez.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi (TYYÇ), Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Temel Alanı Lisans Yeterliliklerinde, öğretmenlerin; bilgi (kurumsal, olgusal), beceriler (bilişsel, uygulamalı) ve yetkinlikler (bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme, öğrenme, iletişim ve sosyal, alan özgü) (<http://www.yok.gov.tr/documents/10348274/11114827/14.pdf/8f975b8a-d0c9-4414-a67b-5ec7e4c75705>) alanı çerçevesinde yetiştirilmesi düşünülmektedir. Bu yeterlikler öğretmenlerin cinsiyet faktörüne bağlı olarak değişmediği gibi herhangi bilimsel bir bulgu doğrultusunda cinsiyete bağlı oluşabilecek bir farkın, ne hizmet öncesinde ne de hizmet içinde giderilmesine yönelik bir eğitim de söz konusu değildir. Aynı şekilde öğrencilerin bireysel farklılıklarında cinsiyet bir faktör olarak ele alınmamakta ve dinsel, kültürel nedenler dışında karma eğitim modelleri savunulmaktadır. Ayrıca cinsiyet farklılıklarından şüphelenilen alanda yapılan çalışmalarda bile bu farklılıklar çok küçük olmuştur (Slavin,2013:102). Bu nedenle özellikle eğitim araştırmalarında cinsiyetin bir değişken olarak ele alınması hem öğretmen hem de öğrenci boyutunda daha fazla tartışılması gereken bir durumdur.

2012-2017 yılları arasında Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların %28'inde cinsiyet faktörü bir değişken olarak ele alınmıştır. Bu akademik çalışmalar; yüksek lisans tez türü program alanında, beceri (f=3), değerlendirme (f=4); öğrenme öğretme süreci alanında, öğretim yöntemi (f=1) ; doktora tez türü öğrenme-öğretme süreci alanında ise öğretim yöntemi (f=2) konularında olmuştur.

Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların %72'sinde ise cinsiyet faktörü bir değişken olarak ele alınmamıştır. Bu akademik çalışmalar yüksek lisans tez türü program alanında, beceri (f=1), değerlendirme (f=5); öğrenme öğretme süreci alanında, öğretim yöntemi (f=7), öğrenme ortamı (f=1), öğrenme uygulamaları (f=1), öğretim materyali (f=2), öğretim etkinliği; ders kitabı alanında, değerlendirme (f=1); doktora tez türü program alanında, beceri (f=2) ve öğrenme-öğretme süreci alanında da öğretim yöntemi (f=2) konularında olmuştur (Tablo 6).

Hayat bilgisi eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalar en çok sırasıyla; %44’ü karma, %31’i nitel, %14’ü deneysel, %8’i nicel ve %3’ü ise tek denekli araştırma modelindedir (Tablo 5).

Cinsiyet faktörünün bir değişken olarak alındığı Hayat Bilgisi eğitim ile ilgili lisansüstü çalışmaların sonuçlarını incelediğimizde; beceri konusunda (eleştirel beceri, araştırma becerisi, yaratıcı düşünme becerisi) yapılan çalışmalarda öğretmenlerin cinsiyet faktörlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemesine rağmen kadın öğretmenlerin, öğrencilerin beceri kazanımlarında olumlu bir etkiye sahip yöntem, teknik, etkinlik, değerlendirme aracı seçimi ve kullanımında, becerilere etki eden faktörleri belirlemede erkek öğretmenlerden daha başarılı oldukları ortaya konulmuştur. Ancak hizmet süresince velilerin ilgisiz olması sorunu ile erkek öğretmenlerden daha fazla karşılaştığı bulgusu da dikkate alındığında kadın öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde daha etkili oldukları ancak benzer bir eğitim sorununda ise erkeklerden daha çok olumsuz etkilendikleri ortaya konulmuştur (Tablo 6).

Bir başka beceri araştırmasında da Hayat bilgisi dersi programının ortak ve ders özgü becerileri öğrencilere kazandırma ile ilgili öğretmenlerin görüşleri bilgi teknolojilerini kazandırma boyutunda erkekler lehine anlamlı farklılaşmakta, ders özgü becerileri kazandırmada ise anlamlı farklılaşmadığı ortaya konulmuştur (Tablo 6). Bu bulgu da erkeklerin bilgi teknolojileri ile kadınlardan daha fazla ilgili olduğu mitini pekiştirmektedir. Boylu, Ayan ve Bilgin (2016)’in çalışmasında teknolojinin eril olduğu ile ilgili bir algı ve mühendislik mesleğinin toplumsal kodlar esasında erkek bir imgesi (Kadayıfci,2015) olduğu bulguları ortaya konulmuştur.

Öğrencilerin Hayat Bilgisi dersi programındaki karakter eğitimi ile ilgili görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılaşmamasına rağmen kız öğrencilerin vatanseverlik, erkek öğrencilerin ise sevgi duygusunu ön planda tuttukları ve kız öğrencilerin erkeklerden daha fazla öz saygı, dürüstlük, özgüven, toplumsallık, yardımseverlik, doğruluk, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme boyutlarına katıldıkları ortaya konulmuştur. Ancak bir başka çalışmada da öğrencilerin programın kişisel nitelikleri kazandırma ile ilgili görüşleri barış, yardımseverlik, doğruluk, adalet, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, özsaygı ve sabır boyutlarında cinsiyet faktörüne göre anlamlı farklılaşmakta ve kızların lehine olduğu; saygı, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, özgüven ve toplumsallık boyutlarında ise bir farklılığın görülmediği ortaya konulmuştur. Bu iki çalışmada da görüldüğü gibi kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla programın karakter eğitimi ve kişisel nitelikler ile ilgili değerlerin kazanılmasına katılmaktadırlar (Tablo 6). Macionis’e göre (2012:333) kadınlar dünyası yardımlaşma ve duygu etrafında dönerken, erkekler dünyası ise bağımsızlık ve aksiyon öncelikli olarak vurgulanmaktadır.

Öğrenme öğretme sürecinde kullanılan yöntemin öğrencilerin başarı, derse karşı tutum, kalıcılık puanları boyutunda cinsiyet faktörüne göre anlamlı farklılaşmadığı ortaya konulmuştur. Ancak, kızların beden dili ve mimikleri yerinde ve daha etkili kullanmada, kendilerini daha iyi ifade etmede, ses tonlarını daha iyi kullanmada, tekrara düşmeme ve çevreden etkilenmemede daha iyi olduğu ortaya konulurken, erkek öğrencilerin fen kavramlarını öğrenmede kızlardan daha başarılı oldukları ortaya konulmuştur (Tablo 6). Bu bulgu da duyuşsal ve sosyal alanda kadınların daha iyi, bilişsel alanda ise erkelerin daha iyi oldukları kalıbı ile ilişkilendirilebilir. Ancak bu kalıbın ne yazık ki kadınları kırılğan, nispetten zayıf ve savunmasız bir grup olarak temsil ettiği ve onları “muhtaç” olarak etiketleme (Kılıç, 2006) kalıbına da götürdüğü söylenebilir.

Bu araştırmanın bulguları ve sonuçlarına bağlı olarak;

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında sadece 2012-2017 yılları arasındaki lisansüstü ve Hayat Bilgisi eğitimi ile ilgili çalışmaları değerlendirdiği için çalışma yılı ve örnekleme daha geniş çalışmalara ihtiyaç vardır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile en iyi mücadele eğitimin her kademesinde toplumsal cinsiyet eğitimi programları ile yürütülebilir. Ancak eğitim araştırmalarında cinsiyet değişkeninin çalışma grubunun demografik bilgileri dışında bir faktör olarak alınıp alınmamasının cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmesi ve çalışma sonuçlarının sunum biçimi ve şeklinin var olan toplumsal cinsiyet kalıpların sürdürülmesine hizmet edip etmediği de ortaya konulmalıdır.

Eğitim alanında öğretmen ve öğrenciler için başarı, tutum, kalıcılık, öğrenme-öğretme sürecinde yöntem ve teknik, etkinlik, materyal, ortam vb. araştırmalarda cinsiyet faktörünün anlamlı bir fark oluşturmadığı bulgu ve sonuçları cinsiyet eşitliği bağlamında bir değeri olmakla birlikte bu tür araştırma desenlerinde cinsiyetin bir faktör olarak alınmamasının toplumsal cinsiyet eşitliğine daha çok katkı yapacağını düşünüyoruz.

5. KAYNAKLAR

- Akinoğlu, O. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, edt. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek, Hayat Bilgisi Öğretimi, Ankara: PegemA yay.
- Arseven, A. (2001). *Alan araştırma yöntemi (ilkeler, teknikler, örnekler)*, genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö. ve Ünal, S. (2014), Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 5(23), 183-189
- Balcı, A. (2000). *Sosyal bilimlerde araştırma*, 5. Baskı, Ankara: Pegem A yay.
- Boyu, A., Ayan, H ve Bilgin, İ. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve Ev Teknolojilerinin Kullanımına Etkisi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 955-965.
- Büyüköztürk, Ş, Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi yay.
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141028_wef_kadin_esitlik, 27.11.2017
- Dayan, C. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları: konumlandırılmış akademik marjinalite*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbilek, S. (2011). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- Dilek, Y. (1997). *Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne babaların rolü*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Eğitim psikolojisi*, Ankara: Arkadaş yay.
- Gutek, G. (2006). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*, çev. Nesrin Kale, 3. Baskı, İstanbul: Ütopya yay.
- İslamoğlu, H. (2009). *Sosyal Bilimlerde araştırma yöntemleri (spss uygulamaları)*, 1. Basım, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Kadayıfci, E. (2015) *Türkiye’de toplumsal cinsiyet temelli mühendis kültürü: inşası ve dönüşümü*, yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, H. (2003). *İlköğretimde kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolü algulama ve sunumları: Burdur’da bir ilköğretim okulunda alan çalışması (2001-2002)*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, A. (2006). *Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve sosyal politika: pozitif ayrımcılık mı, yoksa kadınlar için ikinci sınıf vatandaşlık mı?*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Krishnamurti, J. (2008) *Eğitim üzerine*, çev. Sayat Arslanoğlu, 1. Basım, İstanbul: Ayna yay.
- Macionis, J. (2012) *Sosyoloji*, Çev. Edt. Vildan Akan, 13. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık
- MEB,(2017). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar), <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=144>, 03.10.2017
- Rusell, B. (1996). *Eğitim üzerine*, çev. Nail Bezel, İstanbul: Say yay.
- Saçan, S., Adıbelli, D., Metin, Ş., Korkmaz, M., Sevil, Ü., Gürkan, A., Şen, E., Karta, N. ve Şahbudak, E. (2015). Üniversite Öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 4-Sonbahar Kış Dönemi, 1-23.
- Slavin, R. (2013). *Eğitim Psikolojisi*, çev. Edt. Galip Yüksel, 10. Basımdan çeviri, Ankara: Nobel Akademik yay.
- Özçatal, E. (2011) Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Sönmez, V. (2010). *Hayat bilgisi öğretimi*, 6. Baskı, Ankara: Anı yay.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyalleri için içerik analizi ve uygulama örnekleri*, İstanbul: Epsilon yay.
- TÜİK, İstatistiklerle Kadın, Haber Bülteni, 07 Mart 2016, sayı:21519, file:///C:/Users/Acer/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Kad%C4%B1n_07.03.2016.pdf, 27.11.2017

- Türe, D. (2015). Annenin annelik konseptinin ve toplumsal cinsiyet rolünün okul öncesi çocuklarda cinsiyet şemaları üzerindeki etkileri, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Torun, Y. (2002). *Öğretmen öğrenci etkileşiminde toplumsal cinsiyet rollerinin sınıfta yeniden üretilmesine etkisi*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi*, İstanbul: MEB
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yay.
- <http://www.yok.gov.tr/documents/10348274/11114827/14.pdf/8f975b8a-d0c9-4414-a67b-5ec7e4c75705>, 27.11.2017